

večji ugled in vpliv pri sosednjih neosvobojenih bratih.

Leta 1912.—1913 je osvobodila Srbija v vojni s Turki južni del našega naroda in tako povečala svojo državo. Avstro-Ogrska, ki je delala cela stoletja proti našemu osvobojevanju in ujedinjenju, ni čutila, kako postaja kraljevina Srbija po balkanski vojni dan za dnem močnejši jugoslovanski pijemont in središče vseh presvetlih in rodoljubnih **Srbov, Hrvatov in Slovencev**. Poskušala in delala je z vsemi mogočimi silami in sredstvi, da bi ustavila razvoj naše narodne zavednosti. Vse ji je bilo sumljivo, kar je imelo narodno lice in kar je spominjalo na narodni pokret v kakoršnihkoli obliki in smeri. Radi tega se je rodil v Avstriji velik pritisk in teror na Jugoslovane, poleg tega pa tudi sklenjeni napad na neodvisnost Srbije. Naposled, ko ni mogla ne s spletkami, ne z nasiljem ustaviti razvoja nacionalne zavednosti, se je odločila, da zatre pod vsakim pogojem celotno kraljevino Srbijo. In ko je že hotela izvršiti svoj peklenški načrt, zgodil se je v Sarajevu leta 1914. ravno na **Vidov dan** atentat, katerega žrtvi sta postali avstro-ogrski prestolonaslednik in njegova soproga. To pa je dalo seveda neposreden povod, da je Avstro-Ogrska napovedala Srbiji vojno dne 28. julija 1914.

Srbija in Črna gora sta stali takrat bolločno na braniku svoje svobode in neodvisnosti. Avstro-Ogrski se je takoj pridružila Nemčiji, ki ji je tudi drugače pomagala, seveda največ v svojo korist, da bi si s tem odprla pot na iztok; pristopila je tudi Turčiji, ki se je hotela maščevati za poraze in izgube v balkanski vojni in nazadnje še Bolgariji, katere državniki so raje pomagali tujcu kot svojemu bratu. Cela kraljevina Srbija in ves naš narod sta bila v veliki nevarnosti. A k sreči, nismo ostali osamljeni in zapuščeni. S svojim poštenim in energičnim delom smo si znali pridobiti prijatelje. Tako smo si pridobili na svojo stran v prvi vrsti bratsko Rusijo, potem njeno in našo prijateljico Francijo, dalje Belgijo, Anglesko, Portugalsko, pozneje še Italijo, Rumunijo, Grško, Japan in Združene države severne Amerike. Na ta način se je izpremenila Avstro-Ogrska vojna nasproti Srbiji v veliko svetovno vojno, ki je trajala skoro pet let in je stala velikanskih žrtev na obeh straneh.

Po obupni borbi in velikih zmagah na Ceru, Rudniku in Kosmaju je premagala Srbija močnejša sila, in sicer v trenutku, ko jo je zahrbtno in izdajalski napadla Bolgarija. A naša vojska se tega ni ustrašila. S starim kraljem **Petrom** in njegovim sinom **Aleksandrom**, prestolonaslednikom ter obenem glavnim poveljnikom cele srbske vojske, se je srbska vojska umikala z neverjetnim stradanjem in z velikimi izgubami čez neprehodne albanske gore, Krševce pa tja doli do Krfa. Tu so jo zavezniški Francozi in Angleži na novo uredili, odkoder se je podala na selusko fronto, kjer so se skupno bojevali z našo jugoslovansko dobrovoljsko divizijo in z zavezniško vojsko ter so po kratkih bitkah na Kajmakčalami, Vetreniku in drugod prebili sovražnikovo fronto in pogladi sovražnika v divji beg. Avstro-Ogrska in njene zaveznice so izgubile vsled tega in vsled dolgotrajne vojne že skoro vso fizično in moralno moč. Naš narod pa, ko je videl, da sta naša in zavezniška vojska prebili sovražnikovo fronto in se pomikali od Soluna proti severu, je vzklikal od radosti in čutil se je zopet svobodnega. V avstro-ogrski vojski pa je nastal razsul in revolucija tlačanih narodov slovanskih. Del naše vojske, ki je bil s silo pridržan na avstro-ogrskih frontah, odreče poslušnost sovražnikovi vojski, počaka in pozdravlja skupno z našim narodom zmagonosne in dobrodošle brate iz selunske fronte, katere je vodil sam prestolonaslednik **Aleksander**.

Nato proglase pod utisi davnih želja in burnih dogodkov naši narodni predstavniki vsem našim oblastim svobodo in narodno ujedinjenje.

Povsod so pričakovali našo vojsko z venci in pozdravljali njenega vrhovnega poveljnika, kot nosilca svobode in narodnega ujedinjenja. To potrjuje službeno tudi narodna skupščina v Beogradu dne 1. decembra 1918.

Velika so to dela in svetli so to dnevi. Skoro vsi načrti in upi so bili oživitveni. Mesto posameznih držav in pokrajin imamo danes jedno skupno premoženje, skupno domovino, našo kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, svobodno od Jadrana in Triglavca do Balkana in od Maribora do Geodjelija.

#### To je naša domovina.

Razen tega je treba na kratko pregledati meje naše države, našeti sosedne

države in narode, ki živijo v njih, omeniti velikost naše države in število njenih prebivalcev ter razdelitev istih po narodnosti in veri, upoštevati glavni državotvorni narod Srbov, Hrvatov in Slovencev in druge narodnosti v državi. Proučiti je treba še: najvažnejše gorske vrhove in grebene in njih vpliv na razdvojenost našega naroda, kaj naj se stori, da se ta vpliv zmanjša, dalje vode, glavne reke, morje in njega važnost, bogastvo države in proizvod, glavno prometne črte in prometna sredstva, glavna mesta vseh krajev naše države s kulturnimi ustanovami, prestolnica kot središče države in sedež vladarja in cele uprave, zakonodajno edinstvo, ustava in vladarska hiša. Nj. Vel. kralj Peter I. je vnuk proslavljenega vodje prvega upora Kara Djordje in sin kneza Aleksandra Kara Djordjevića. Kojen je 29. junija 1844. l. v Beogradu. Bil je oženjen s kneginjo Zorko, hčerjo pok. črnogorskega kralja Nikole. Udeležil se je kot častnik v francosko-pruski vojni leta 1870.—1871. in kot dobrovoljec-ustaša v bosansko-hercegovinskem uporu pod imenom **Peter Mrkonjić** 1875.—1876. leta. Za kralja Srbije je bil izvoljen 2. junija 1903. l. Kot kralj je spoštoval meščanske svobode ter je znal izkoristiti ves nacionalni in kulturni pokret svojega naroda in je prevzel dve največji vojni, ki sta prinesli osvobojenje in ujedinjenje. V obeh vojnah je on sam sodeloval. Njegovo bivanje v strelskih jarkih in to v najkritičnejših časih, in njegov umik skozi Albanijo, ga prištevata med stare legendarne junake. Dolga in mučna leta ter hudi napori in slabosti so mu polagoma izčrpali moč. Radi tega je poveril vso skrb v kraljevini svojemu sinu in prestolonasledniku Nj. Kr. Vel. Aleksandru.

Nj. Kr. Vis. Aleksander je bil rojen 4. (17.) decembra 1889 na Cetinju. Že v začetku balkanske vojne leta 1912. je pomagal svojemu očetu opravljati razne važne posle. Od početka svetovne vojne leta 1914. pa ga zastopa v izvrševanju kraljevske oblasti. Kot glavni poveljnik cele naše vojske je delil z njo vse trpljenje vojne in težkoče mučnega umika skozi Albanijo, a se je končno vrnil z njo v domovino kot zmagovalac in nosilec svobode in narodnega ujedinjenja.

Ta predavanja naj prireajo učitelji zgodovinske in zemljepisne stroke na meščanskih in srednjih šolah, če je mogoče po skupinah, in sicer v času, katerega določi šolski ravnatelj po določenem programu. Kjer pa ni na razpolago za to primeren prostor, naj izvrše to isti učitelji v posameznih razredih ali v svojih urah, ali pa ure zamenjajo z drugim predmetom. Če bi imel vsled tega kdo izmed imenovanih učiteljev nadure, naj mi ravnatelj šol vpošlje pregleden izkaz v omenjenih nadurah dotičnih učiteljev in predlagajo za honoriranje istih.

V osnovni šoli naj izvrše predavanja učitelji in učiteljice same, vsak v svojem razredu. Tudi tu zamorejo predavanja izvršiti sporazumno le nekateri učitelji v vseh razredih, tako, da jim potem drugi učitelji dotične ure vrnejo. Razume se samo ob sebi, da se bodo učitelji-predavatelji potrudili v toliko, da postane to predavanje življenje s tem, da podano gradivo olepšajo, izpopolnijo in dajo duševnemu razpoloženju mladine v njenem duhu.

Minister prosvete: **Pribičević I. r.**

### Moč — volja in alkohol.

(Dalie.)

Ako je laž tudi majhna in nepomembna, navaža in miče k ponavljanju. Pestalozzi podaja izpoved tatu pod obešalom. Prvi prestopok je bila laž in nerednost, kar se je ponavljalo in s potencialno silo dovedlo do ropu. Laž je komodna in zato se je marsikdaj poslužimo, kar nam pa rodi vedno slabe posledice. V prejšnjih časih so zdravniki zapisovali marsikatero indiferentno praške, ki so za trenotek pomirile bolezen, spoznalo se pa je, da so vendar praški uplivali slabo na srce in na živce. Glavni vzroki za laž so: komodnost, samoljublje, strahopetnost, poželjivost in napačno razumevanje prijateljstva. Glavni boj proti uspevanju laži pri mladini, kakor tudi pri odraslemu, je pravo spoznavanje samega sebe in varovanje pred vsakim hvalisanjem in povečanjem činov. Laž je nasprotna cilju, da je človek sposoben za sobitje svojim sodržavljanom in izpodbija cilj moči in obvladanje samega sebe. Foerster vidi glavni cilj vzgoje v tem, da se pobija laž in da se tembolj goji moč obvladnja samega sebe. V svoji »Jugendlehre« pravi: da živi v vsakem otroku nagon moči in mora učitelj paziti, da ne uniči to mlado moč in živo inicijativno otroka v korist zunanega takozvanega

drila. Nikakor se pa mu ne sme podajati samo primero obvladanja samega sebe v zgodovini, ker živi v drugem socialnem miljeju in še ne pozna sredstva samodiscipline. Orientirati se je treba o naravnih nagonih in interesih otroka, ako se nahajajo v njem moči, ki se dajo uporabiti za njegovo obvladanje samega sebe. To obvladanje samega sebe pa ne sme biti omejitve prostosti, temveč življensko stopnjevanje dokaza moči. Nadalje navaža Foerster tudi, da se izigra en del značaja proti drugemu. Naravna vez in naraven čut in hotenje otroka se mora spraviti v krog nadziranja otroka. Najprvo bo močnim otrokom najbolj nerazumljiva odpoved maščevanja. Tu je treba prave vzgoje samoobvlade. Hotenje gojenca ne sme biti prepoved, ampak njegovo hotenje se sme samo korigirati.

Preidem k nadaljni točki, k uspešnem boju proti alkoholu.

Vidim uspešen boj edino v tem, da vzgojimo človeka, da se obvlada sam sebe, do pravega spoznanja in da ima moč in voljo, da se tudi po svojem spoznanju zadrži. Omenil sem že, da mora biti glavni boj napram laži. Izhaja pa to že iz samega sebe, da izbojujemo tudi boj proti alkoholu, ker je ravno alkohol najboljša definicija za laž. Alkohol navidezno okrepča izmučenega človeka, ker pospeši trenutni tok krvi, zato pa vpliva škodljivo na srčno delovanje in kasnejše kroženje krvi. Kako potrebno je uporabiti v uspešnem boju proti alkoholu moč in voljo nam dokazuje Foerster s sledečimi besedami: **pijanec ve čisto gotovo, da ga pelje pot v pogubo in vendar nima moči, da se premaga. Ljudje, ki so bili pijanci, so bili povečini že od mladosti brez moči na želodec, na jezik in na čute.** Raditega pa moramo si biti svesti, da ne smemo uničiti mlado moč in živo inicijativno otroka v samo korist zunanega takozvanega drila. Dr. Gerhart Bude pravi v svoji knjigi: *Alte und neue Bahnen in der Pädagogik*: Nikoli ne pomislimo, da premočno prisiljenje k delu lahko škoduje, da je praksa za laž in za goljufije, slavohepnost in zločin. Otrok naj se ravna po vzgledu, uporabi pa naj se motiv, da se povzdiga na pomoč, da on pomaga odvajati slabosti drugih.

Odlok Viš. šol. sveta št. 3699 ima namen doseči uspešni protitež za uživanje alkohola, z ustanovo društva »Mladi junaki«. Moje skromno mnenje je, da je odlok izšel par let prezgodaj, ker še ni dozorel čas, da bi se moglo postopati po tako enostavnem sredstvu. Dokler nima vsaka šola predelana tla, dokler se ne poudarja v učnem načrtu vzgoja moči in samoobvlade, tako dolgo začrtana pot po omenjenem odloku samo škoduje in izpodrine ad hock vsak uspeh temeljitega uspešnega delovanja. V omenjeni naredbi mi posebno ne ugaja stavek: »vsak mesec je treba zapisati koliko učencev pristopi in pazi na to, da se končno doseže število šolskih otrok sploh.« Nehote je ta stavek začrtal pot in s tem povedal, da je vsa akcija že v naprej mrtvo-rojeno dete. Vsak učitelj, vsako šolsko vodstvo, okr. šolski svet itd. bo skušal privedi čimvečje število otrok v vstop društva že iz samega samoljublja in napačnega razumevanja svoje dolžnosti koristiti šolski oblasti in državi sploh. Učenca navažamo direktno k laži, cvetela bo laž, strahopetnost, samoljublje in laž napačnega razumevanja prijateljstva, s tem, da učenec ne bo hotel užaliti svojega učitelja prijatelja.

Gojenec je otrok sveta, a svet z učiteljem vred mu kaže, da bi bila to prepoved samo za učenca, svet se pa ne drži tega in uživa alkohol. Ako ne vzgojimo v gojencu moč obvladanja samega sebe, kako naj premagamo **pododovani nagon** uživanje alkohola gojenca starišev alkoholikerjev? Wilhelm Bölsche nam navaža v svojem spisu »Unru in bo-di« (Stirb und Werde) neodvrgljive dokaze, da se lastnosti starišev podedujejo. Takšno siroto nikoli ne moremo pripraviti samo z raznim drilom do abstinence. Na ta način bi samo lahko rešili iz alkoholnih krempfljev tisti del, ki ima že podedovano antipatijo do alkohola. Vse druge bi pa pustili kot žrtve takozvanega »Zuhtwahl« (plemenske reje). To pa nikakor ne more danes biti več kot cilj demokratskega časa. Nadalje bi bil gojenec v tako enostavnem reševanju problema samo številka v aparatu in učitelja bi lahko nadomestoval računski stroj. Prepričan sem, da bo vsak pedagog tudi znal posneti to, kar nas je dobrega naučila vojna in to tudi uporabljati. Centralne države so razpadle, ker jih ni vodila moč, temveč samo dril. Srbi so bili premagani in njih dom opustošen, prišli so na Krf in kljub najhujšemu pomanjkanju je bila zmaga na njihovi strani, ker so ljudje volje in moči. (Dalie prihodnjič.)

### Iz Jugoslavije.

— Posledice drakonske uredbe. Danes navajamo nov kričeč slučaj one drakonske uredbe, ki določa, da se po šestih mesecih bolezenskega dopusta ukinejo draginske in družinske doklade. Poročilo slove sledeče: »Danes je že 14. november, a jaz nisem prejela razum dvodvornice in vzgojevalnine v znesku 160 K (reci: stoinšestdeset kron) niti vinarja še. Vkljub temu, da sem prosila za upokojitve že decembra 1920 in ponovno meseca majnika t. l. Od zraka ne morem živeti in živa tudi ne v grob. Kako naj živim s svojo hčerko doma in skrbim za sina, ki študira — s 160 K. Dolga imam nad 12.000 K. Kdo bo še kaj posodil vдови brez vsakega premoženja? Zima se je z vso krutostjo pojavila, a jaz imam kuriva pri skrajni štedljivosti, še za štiri dni.« — Zganite se, merodajni mošje, in ukinite drakonsko naredbo, kar Vam že dva meseca kliče državno uradništvo!

— Odkrita beseda. — Čakal sem najožje dokaj časa in vendar je prišla. Izgovoril jo je tov. P. v 46. številki našega lista, v dopisu iz Žalca. Ker sem v mnogih okolištinah neinformiran, se nisem hotel ne privatno ne javno dotikati tega vprašanja, čeprav sem pri nekem zborovanju že imel namen vprašati, zakaj vlada o tem tak tajinstven molk. — Mislim namreč na pouk srbobhrvaščine. Omenjeni tovariš je vendar enkrat povedal odkrito, da bi bilo nesmiselno pričeti v 3. šolskem letu s tem predmetom, posebno na nižje organiziranih šolah. Za višje organizirane svetuje 4. šolsko leto. Vdor ni po maturi nikoli več pogledal kake pedagoške knjige, se bo gotovo spominjal vsaj kakega Komenskega in bo dal omenjenemu tovarišu in Komenskiemu prav. Danes pa pobijamo tako cinično vse dobrine preteklosti. Kako smo vendar neiskreni, da si tudi tu ne povečamo resnice! Ali mislimo, da služimo s tem našemu edinstvu? Za višje organizirane šole svetuje tovariš 4. šolsko leto. Za nižje pride tedaj po mojem mnenju v noštev 5. šolsko leto. Po poročilu v »Učiteljskem Tovarišu« št. 46. tudi okr. šol. nadz. soglašajo s tem, da se uvede pisanje in čitanje cirilice v 3. š. l. eno- in dvorazrednic. In vendar bi morali nadzorniki vedeti, kako je s poukom po gorskih šolah: da otroci po večini v 3. š. l. slabo bero in pišejo, pa naj bo že učitelj tak ali tak. Saj dostikrat bolj oddaljenih ne vidi celo zimo. Naj začnemo s takimi abecedariji čitati in pisati še cirilico, pa dosežemo kmalu tako kolobocijo, da je bo sam vrag vesel. S strani okr. šol. nadzornikov bi bila v tem slučaju na mestu odkrita beseda. Da mi ne bo kdo očital demagoštvo, izjavljam samo to, da sem si za svojo osebo prisvojil cirilico še kot študent v krožku, ki je bil od tedanje vlade prepovedan. Želim le, da si jo prisvoji tudi naša mladina, toda šele takrat, ko jo bo znala že kolikortoliko ceniti in ljubiti, ne pa v času, ko ji zna zbuditi cefo nevoljo in ji vzeti veselje. — ar.

— Ljubljanski učiteljski pevski zbor. Prihodnja skupna pevka vaja bo zopet v ponedeljek, 28. t. m. ob 20. uri Prosim polnoštevilne udeležbe. — Pevovodja.

— Kako se uče Belokranjci cirilice. Srbska »šrifta«, srbska »špraha« — huda stvar... Ravno na tak način sem jo poučeval, kakor je povedano v zadnjem »Tovarišu«. Kot učiteljsku nas je tako naučil cirilice prof. dr. Fran Ilesić. Metoda je res dobra, ali marsikomu nočejo vzlic temu črke same v glavo. Ko sem obdelal vse male črke, je bilo nekaj dni odmora, da bi se doma učenici malo naučili. Nato sem napisal nekaj besed na tablo. Edina deklica je hitro prečitala. Nato vprašam dečka, če kaj zna. Pravi, da ne. »Zakaj ne?« »Zato, ki mi ne da črca vučit, ki je srbsko...« »Aha,« sem si mislil, to je druga stvar in se lotil stvari pri drugem koncu... Belokranjski pregovor pravi, da mita železna vrata prebije. Poskusil sem. Obljubil sem, da dobi oni, ki bo znal čitati, pero, radirko, zvezek. Prve tri dni se jim je zdelo to šala. Ali ko so lenuhi i drugi videli, da ne debe ničesar, sosedje pa vsaki več, se je takoj vzbudila stara belokranjska zavist. Zda se ti kosa, da je veselje in par peres in svinčnikov je premagalo vso mržnjo do cirilice. Mogoče bi šlo drugod tudi na podoben način. — B. R.

— Šola v Sodražici ima lepo število dobrotnikov. Med največje in one, ki ne prestando prožiti radodarne roke, spada g. dr. Ivan Lovrenčič, odvetnik v Ljubljani, tukajšnji rojak. Njegovo ime se blesti v 103 leta stari »Zlati knjigi« ves čas tukajšnjega šolanja med najodličnejšimi učenci, v šolski kroniki pa kot mecen. Zbirko živali je obogatil z najdragocenejšimi čveteronožci: medved, lisica, jazbec, dihur s plenom, podlasice, iz vrst ptičev z najlepšimi. Letos pa je podaril